

 JoPe

Jaksava, osaava ja pystyvä ope

Työkirja
**LUOVAT
MENETELMÄT**

Euroopan unionin
osarahioittama

Elinvoimakeskus

ODL

DIAK

OULU

Työkirja on toteutettu Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön sr. ODL Liikuntaklinikan ja Diakonia-ammattikorkeakoulun JOPE - Jaksava, osaava ja pystyvä ope - hankkeessa. Oulun kaupunki on toiminut hankkeen pääyhteistyökumppanina ja hanketta ovat rahoittaneet Euroopan sosiaalirahasto, Oulun kaupunki sekä hankkeen toteuttajat.

Tekijät:

Leea Naamanka, asiantuntija, YTM, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Lena Segler, FT, yliopettaja, moninaisuus, yhdenvertaisuus ja osallisuus, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Katja Nuottila, projektikoordinaattori, sosionomi-AMK-diakoni, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Visuaalinen suunnittelu ja ulkoasu:

Heli Männistö, liikunnanohjaaja (AMK), projektityöntekijä, ODL liikuntaklinikka

Kuvat ja kuviot: Canva ja Gemini

Julkaisuvuosi: 2026

Tämä työkirja on lisensoitu Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen- lisenssillä.

Työkirjan sisältö

Työkirjan käyttöohje	4
1.Luovuus oppimisen moottorina - uusia työkaluja opettajan arkeen.....	5
Pohdintatehtävä: Luovuus.....	8
Pohdintatehtävä: Luokan erilaiset oppilaat.....	9
2.Luovien menetelmien aarrearkku.....	10
Musiikki ja ääni.....	11
Harjoitus: Taputa termi.....	13
Luonto ja aistit.....	14
Harjoitus: Luontohavainnointi.....	17
Harjoitus: Aistipolut.....	18
Kuvien käyttö.....	20
Harjoitus: Kolmen tavan kuvasarja.....	20
Harjoitus: Sarjakuvana selitetty ilmiö.....	21
Harjoitus: Minun karttani - identiteetin visuaalinen esitys.....	22
Kädentaidot.....	23
Harjoitus: Kirjanmerkki.....	24
Draama, tanssi ja hauskanpito.....	25
Harjoitus: Hyvinvointia luovuudesta - työpaja oppilaille.....	26
Luova kirjoittaminen ja tarinat.....	27
Pohdintatehtävä: Luova kirjoittaminen.....	29
Harjoitus: Tarinan kirjoittaminen.....	30
3.Sovella luovasti! - Oma tuotos luovista menetelmistä.....	31
Pohdintatehtävien vastauksia työkirjan tekijöiltä.....	37
Lähteet.....	40
Kiitokset.....	41

TYÖKIRJAN KÄYTTÖOHJE

Työkirjan tarkoituksena on kannustaa sinua ottamaan opetuksessasi käyttöön erilaisia luovia menetelmiä. Työkirjassa esitellyt luovat menetelmät sopivat monen eri oppiaineen opetukseen sekä perusasteella että lukiossa. Harjoitukset tarjoavat vinkkejä näiden menetelmien soveltamiseen opetuksessa ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. Työkirjan tehtävät on suunniteltu yksilötehtäviksi, ja voit soveltaa niitä helposti myös erilaisiin ryhmiin.

Työkirjan sisältö:

1. Luovuus oppimisen moottorina – Uusia työkaluja opettajan arkeen
2. Luovien menetelmien aarrearkku
3. Sovella luovasti! – Oma tuotos luovista menetelmistä

Jokainen osio alkaa aiheeseen virittäytymisellä. Tämän jälkeen voit tehdä pohdintaharjoituksen tai yhden tai useamman muita harjoituksia.

Teemaan virittäytyminen: Pehdyttää sinut aiheeseen.

Pohdintatehtävä: Pohdi itsekseksi annettua aihetta.

Voit hyödyntää työkirjaa kirjoittamalla vastauksesi työkirjaan.

Harjoitus: Toteuta teemaan liittyvä harjoitus itsenäisesti tai osana opetustasi.

1. LUOVUUS OPPIMISEN MOOTTORINA – UUSIA TYÖKALUJA OPETTAJAN ARKEEN

Luovat menetelmät tarjoavat opetukseen **monipuolisia tapoja tukea oppilaiden ymmärrystä, osallisuutta ja hyvinvointia.**

Ne tuovat oppimiseen **elämyksellisyyttä** ja auttavat tekemään **abstrakteista sisällöistä konkreettisempia.**

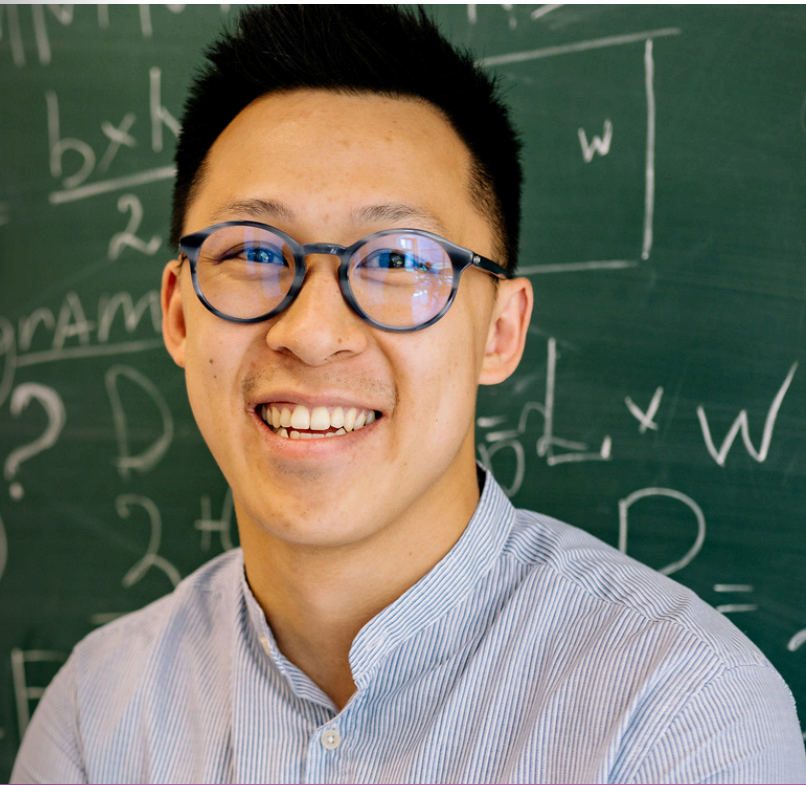
Luovien menetelmien ytimessä on ajatus siitä, että oppilas on aktiivinen toimija, joka tutkii, kokeilee ja ilmaisee omia näkökulmiaan.

Luovat menetelmät...

- tukevat muistamista ja motivaatiota
- lisäävät turvallisuuden tunnetta
- vahvistavat tunnetaitoja ja vuorovaikutusosaamista
- madaltavat osallistumiskynnystä, sillä oppilas voi ilmaista itseään sanallisesti, kuvallisesti, kehollisesti tai toiminnallisesti

Miten luovat menetelmät tukevat opettajan jaksamista?

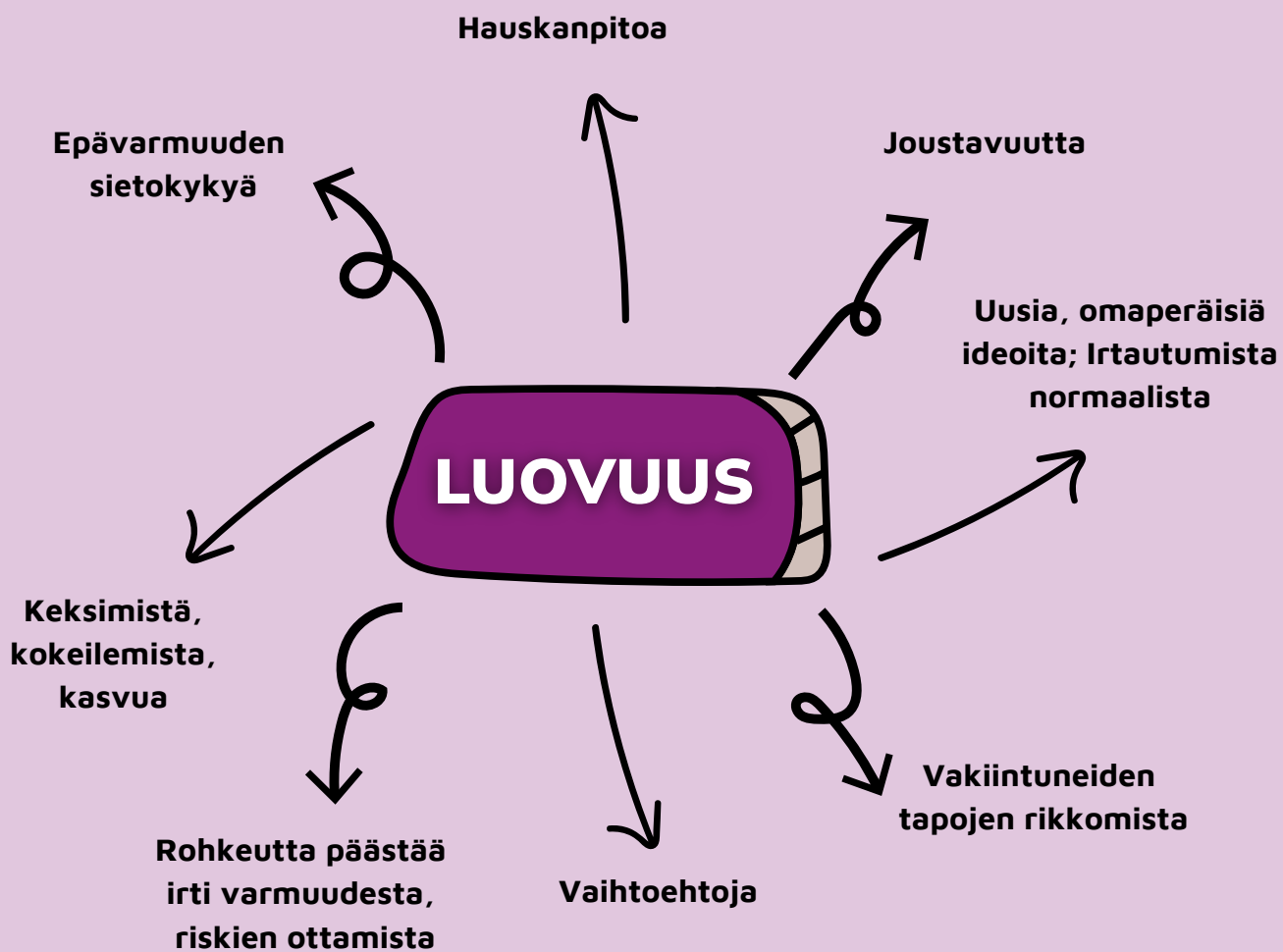

Luovat menetelmät...

- ✓ **lisäävät työn iloa** leikillisyyden, kokeilujen ja oivalluksien kautta. Vähentävät työn yksitoikkoisuutta
- ✓ **keventävät opettajan roolia** ohjaamiseen ja yhdessä tekemiseen. Opettajan ei tarvitse esiintyä itse niin paljon
- ✓ **tarjoavat työkaluja** ryhmädynamiikan vahvistamiseen ja työrauhan parantamiseen
- ✓ tarjoavat opettajalle **palauttavia, keho rauhoittavia hetkiä**, "mikrotaukoja" työpäivän lomassa
- ✓ luovat tilaa myös opettajan **tunteiden käsittelemiselle**, mikä tukee jaksamista
- ✓ mahdollistavat opettajan **omien vahvuuksien ja persoonallisuuden laajemman hyödyntämisen**

Mitä luovuus on?

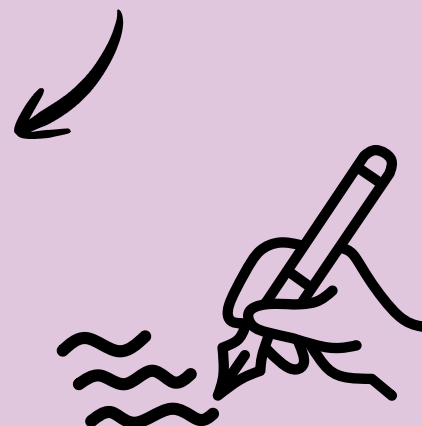

Kuva: Luovuuden eri ulottuvuudet

Pohdi luovuutta vastaamalla näihin kahteen kysymykseen

Missä tilanteissa sinun on
helppo olla luova?
Missä tilanteissa ei?

Mitä hyötyä
luovuudesta on?

Pohdintatehtävä: Luokan erilaiset oppilaat

1. Luokkaan on saapunut oppilas, joka ei ymmärrä eikä puhu suomea. Tulkkausapua ei ole saatavilla. Miten toimit, jotta ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen helpottuisivat?

2. Luokassa on oppilaita, joilla on vaikeuksia ymmärtää asiasisältöjä pelkän tekstin lukemisen perusteella. Miten toimit heidän auttamisekseen?

Voit käydä oman pohdintasi jälkeen lukemassa sivulta 37 työkirjan tekijöiden vinkit näihin kysymyksiin.

2. LUOVIEN MENETELMIEN AARREARKKU

Tässä osiossa esitellään erilaisia luovia menetelmiä, joita voit hyödyntää omassa opetuksessasi. Jokaisesta menetelmästä esitellään aluksi yleistietoa. Tämän jälkeen tarjotaan yksi tai useampi aiheeseen liittyvä harjoitus.

Tämän osion menetelmät ovat:

MUSIIKKI JA ÄÄNI

KUVIEN KÄYTTÖ

**DRAAMA, TANSSI
JA HAUSKANPITO**

LUONTO JA AISTIT

KÄDENTAITOT

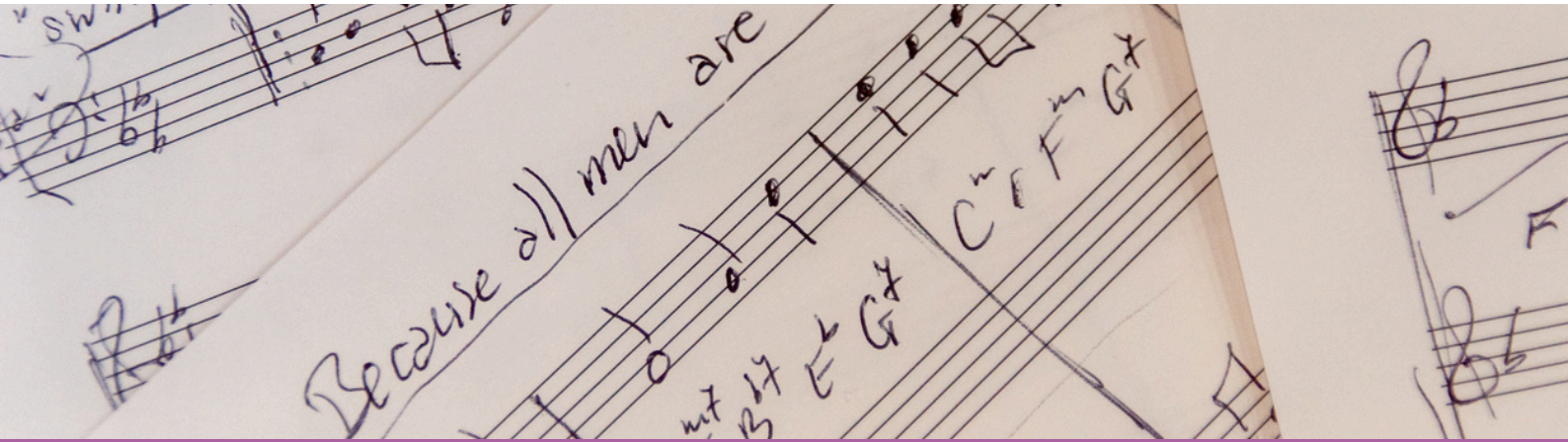
**LUOVA KIRJOITTAMINEN
JA TARINAT**

Kuva: Opetuksessa hyödynnettävät luovat menetelmät. Kuva tehty Gemini-tekoälytyökalulla.

Musiikki ja ääni

Musiikki ja ääni ovat voimakkaita oppimisen välineitä, koska ne vaikuttavat samanaikaisesti tunteisiin, muistiin, tarkkaavaisuuteen ja kehon rytmiin. Tutkimusten mukaan musiikki aktivoi useita aivoalueita yhtä aikaa – erityisesti niitä, jotka liittyvät kieleen, muistiin ja motorisiin toimintoihin.

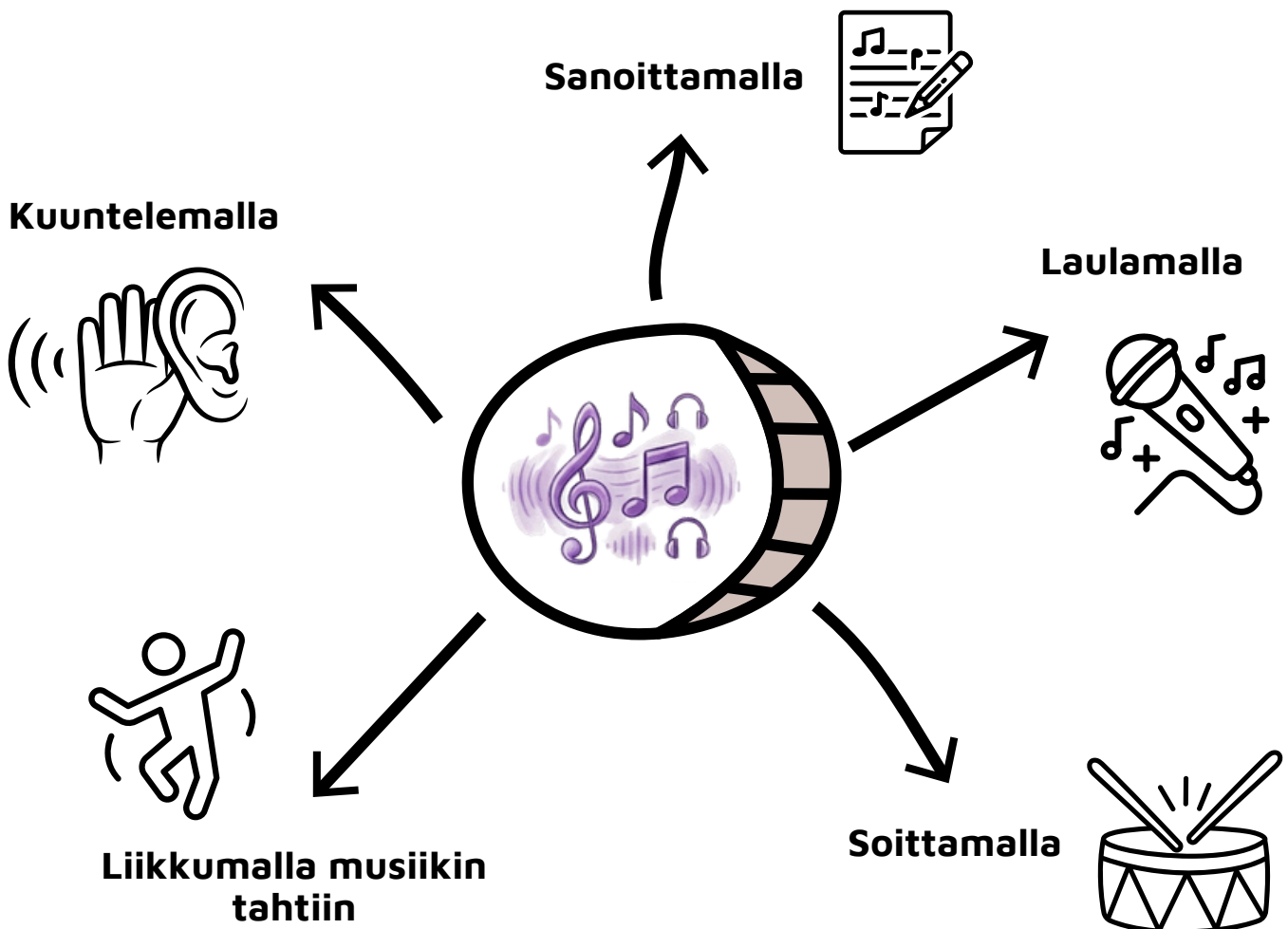
Musiikin ja äänen hyödyntämisen hyötyjä:

- ✓ Musiikki ja rytmi tukevat muistijälkien muodostumista. Esimerkiksi kertotaulut, kielioppisäännöt tai historialliset aikajajat voidaan muistaa helpommin, kun ne linkitetään rytmikkääseen puheeseen tai melodiaan.
- ✓ Taustamusiikki vaikuttaa keskittymiseen ja vireystilaan. Esimerkiksi luokkahuoneessa rauhallinen taustamusiikki voi parantaa keskittymistä ja luoda turvallisemman tilan oppimiselle. Pirstävä musiikki voi lisätä motivaatiota, aktivoida kehoa ja mieltä sekä toimia siirtymävaiheiden energisoijänä.
- ✓ Teemaan liittyvä musiikki syventää oppimiskokemusta. Opetettavaan aiheeseen sitä kuvaavan musiikin yhdistäminen vahvistaa eläytymistä ja kokemuksellisuutta.
- ✓ Oppilaulut ja musiikilliset muistisäännöt tukevat kielellistä oppimista.
- ✓ Musiikki ja ääni tukevat tunnetaitoja ja itseilmaisua.
- ✓ Musiikki tekee oppitunneista elämyksellisiä ja tukee flow-kokemusten syntymistä. Oppiminen tuntuu kevyemmältä ja hauskemmalta.

Musiikkia ja ääntä voi hyödyntää opetuksessa monipuolisesti eri tavoilla. Opetuksen tukena voidaan käyttää esimerkiksi erilaisia rytmejä, melodioita, räppejä, hyräilyä tai oppitunnilla käsiteltävän aiheen mukaista musiikkia. Taustamusiikki puolestaan toimii tehokkaana oppimisen vahvistajana ja piristävä musiikki voi lisätä oppilaiden virittyneisyyttä. Lisäksi oppimista voidaan edistää oppilaulujen avulla, joissa opetettava aines on muokattu osaksi laulun sanoituksia.

Musiikkia ja ääntä voi hyödyntää opetuksessa mm.

Kuva: Musiikin ja äänen hyödyntämisen tapoja opetuksessa

HARJOITUS

Taputa termi

Tavoite:

Oppilaat opettelevat keskeisiä käsitteitä tai sisältöjä yhdistämällä ne rytmiin, taputuksiin tai puheen rytmittämiseen.

Rytmi tukee muistamista, keskittymistä ja tekee oppimisesta leikillistä.

Välineet: Oma keho (esim. taputukset, polvien taputtelu, sormien napsuttelu).

Miten harjoitus tehdään?

- Valitse oppiaineen keskeiset käsitteet, vuosiluvut, kaavat tms.
- Määritä niille rytmi.
- Esim. 4 tahtia taputuksia ("taa-taa-ti-ti-taa"), toistuva rytmikuvio tai räppimäinen puhelaulu.
- Oppilaat sanoittavat käsitteen rytmin mukana.
- Toistoa 3–5 kierrosta, niin rytmi tukee muistijäljen syntyä.
- Halutessasi oppilaat voivat keksiä omia rytmejä ja jakaa ne parille tai koko luokalle.

Esimerkkejä eri oppiaineista:

ÄIDINKIELI

loru: kiireinen päivä
rytmi: TI-RI-TI-RI / TAA /
TI-RI-TI-RI / TAA
taputus: (neljä nopeaa
taputusta reisiin / yksi
hidas taputus käsiin /
jne.)

MATEMATIIKKA

esim. kertotaulut
rytmi: tasainen ti-ti-ti
7 kertotaulu taputtaen:
7-14-21-28-35-42-49

VIERAAT KIELET

esim. uusien vieraan
kielen sanojen ja
lauserakenteiden
opettelu
rytmi: yksi taputus per
tavu
englanti: "Today is a
perfect day."

Luonto ja aistit

Luonto monipuolisena oppimisympäristönä:

Luonnon hyödyntäminen opetuksessa eli ulko-opetus perustuu vahvasti kokemuksellisen oppimisen ja sosiokonstruktivismin teorioihin. Luonto ei toimi vain fyysisenä taustana, vaan se on aktiivinen oppimisympäristö, jossa oppilas rakentaa uutta tietoa aitojen havaintojen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kehollisen kokemisen kautta.

Tarkkaavaisuuden elpymisen teorian mukaan luontoympäristö tarjoaa elvyttäviä virikkeitä, jotka eivät vaadi tahdonalaista keskittymistä. Tämä vähentää oppilaiden kognitiivista kuormitusta ja stressiä, mikä puolestaan parantaa keskittymiskykyä ja työmuistin toimintaa oppimistilanteissa. Lisäksi luonnossa liikkuminen tukee motorista kehitystä ja vireystilan ylläpitoa, mikä on suorassa yhteydessä parempiin oppimistuloksiin.

Luonto ja aistit

Soveltaminen alakoulussa (vuosiluokat 1–6)

Alakouluikäisten kognitiivinen kehitys on sidoksissa konkreettiseen ajatteluun. Luonto tarjoaa tähän erinomaisen alustan.

Aistinvarainen ja toiminnallinen oppiminen: Asioita opitaan koskemalla, haistamalla, näkemällä ja tekemällä. Esimerkiksi matematiikan tilavuusmittoja tai geometrisia muotoja voidaan tutkia käpyjen ja tikkujen avulla.

Leikillisuus ja ihmettely: Oppiminen tapahtuu pitkälti ohjatun leikin ja ympäristön tutkimisen kautta. Tämä tukee oppilaiden luontosuhteen rakentumista, jolla on tutkitusti merkittävä rooli myöhemmässä ympäristövastuullisuudessa.

Ilmiöiden havainnollistaminen: Luonnossa abstraktit käsitteet (kuten vuodenaajat, kasvu, elämänkaari) muuttuvat konkreettisiksi ja näkyviksi prosesseiksi.

Soveltaminen yläkoulussa (vuosiluokat 7–9)

Yläkouluikäisten siirtyessä kohti formaalia ja abstraktimpaa ajattelua, luonnon rooli oppimisympäristönä syvenee analyttisemmäksi.

Ilmiöoppiminen ja monialaisuus: Luonto toimii alustana laajemmille, oppiainerajat ylittävälle kokonaisuudelle. Esimerkiksi metsän ekosysteemiä voidaan tutkia biologian (lajisto), fysiikan (valon ja lämmön vaikutus), kemian (maaperän pH) ja maantiedon (pinnanmuodot) näkökulmista.

Kestävä kehitys ja globaali vastuu: Ympäristökasvatus painottuu eettiseen pohdintaan ja systeemien ymmärtämiseen. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta sekä ilmastonmuutoksen kaltaisia laajoja ilmiöitä.

Hyvinvointitaidot ja reflektio: Murrosiän tuomien paineiden keskellä luontoa voidaan hyödyntää tietoisuustaitojen (mindfulness) harjoittamisessa, itsetuntemuksen vahvistamisessa ja stressinhallinnassa.

Luonto ja aistit

Soveltaminen lukiossa

Lukiossa luonnon hyödyntäminen oppimisympäristönä nousee uudelle, analyyttisemmälle ja akateemista valmiutta tukevalle tasolle.

Tieteellinen tutkimus ja menetelmäosaaminen: Lukioikäisten kyky analyyttiseen ajatteluun mahdollistaa luonnon käyttämisen elävänä laboratoriona. Biologian, maantiedon ja kemian opinnoissa voidaan toteuttaa aitoja kenttätutkimuksia, kuten ekosysteemien tilan analysointia tai näytteenottoa.

Systemiajattelu ja monitieteisyys: Yläkoulun ilmiöoppiminen laajenee lukiossa monimutkaisten syy-seuraussuhteiden ymmärtämiseen. Luonto tarjoaa konkreettisen kontekstin tarkastella ekologisia, taloudellisia ja eettisiä kysymyksiä osana kestävän kehityksen ja globaalin vastuun teemoja. Tämä tukee opiskelijan kykyä yhdistää eri oppiaineiden tietoa laajoiksi kokonaisuuksiksi.

Kognitiivinen palautuminen ja stressinhallinta: Lukio-opintojen ja ylioppilaskirjoitusten aiheuttama korkea kognitiivinen kuormitus tekee luonnosta merkittävän elpymisen ympäristön.

Luonto ja aistit-osio sisältää kaksi eri harjoitusesimerkkiä, joita voit hyödyntää opetuksessasi:

1. Luontohavainnointi
2. Aistipolut

Harjoitus 1: Luontohavainnointi

Pyydä oppilasta havainnoimaan ympäristöään. Oppilas voi hyödyntää ympäristön havainnoimisessa kaikkia aistejaan (näkö, kuulo, tunto, haju ja maku). Havaintoja voi dokumentoida esimerkiksi päiväkirjaan, piirroksiin tai valokuviiin.

Luonto oppimisympäristönä

Luonnossa tapahtuva oppiminen voi lisätä keskittymistä ja vähentää stressiä. Esimerkiksi matematiikkaa voi harjoitella mittaamalla luonnonmateriaaleja tai kieliä kirjoittamalla runoja luonnon inspiroimana.

Harjoitus 2: Aistipolut

Rakennetaan polku, jossa eri pisteissä aktivoidaan eri aisteja ja yhdistetään ne oppimissisältöön (esim. historian aikakaudet tai biologian ilmiöt).

Harjoituksen kulku:

Opettaja: Suunnittele polku. Luo luokkaan tai muuhun ympäristöön 4-6 rastia. Jokaisella rastilla aktivoidaan eri aisti: näkö, kuulo, haju, maku ja tunto.

Oppilaiden tehtävä: Oppilaat kiertävät rastit pienissä ryhmissä ja tekevät jokaisella pisteellä annetun tehtävän.

Moniaistinen oppiminen

Eri aisteja voi pyrkiä aktivoimaan opetuksessa. Opetuksessa voi hyödyntää ääniä (esim. luonnon äänet), tuoksua (esim. kasvit), kosketusta (esim. materiaalit) ja visuaalisia ärsykeitä. Tämä voi auttaa erityisesti oppilaita, jotka oppivat eri tavoin.

Rasti 1: Näkö

Tehtävä: Tutki kuvia ja valitse, mikä niistä kuvaa parhaiten opeteltavaa ilmiötä.

Esimerkki: Historian aikakaudet. Valitse kuva, joka edustaa antiikkia/keskiaikaa/teollistumista.

Rasti 2: Kuulo

Tehtävä: Kuuntele ääninäytettä (esim. luontoääniä, musiikkia, koneiden ääniä). Päättelä mihin ilmiöön ääni liittyy.

Esimerkki: risahdukset metsässä (eläinten liike), mehiläisten surina (pölytys)

Rasti 3: Haju

Tehtävä: Haista pieniä nimettömiä tuoksunäytteitä (esim. kahvi, havu, mauste)

Esimerkki: Kerro, mitä historiaan liittyvää tapahtumaa tms. sinulla tulee mieleen tästä kyseisestä tuoksusta, jonka tunnistat haistamalla?

Makuun ja tuntoon liittyen voit myös tehdä omat rastit huomioiden sen, että käytät riittävän turvallisia raaka-aineita (vaikuttaa esim. oppilaiden ruoka-aineallergiat) tai materiaaleja ja esineitä, jotka eivät vaaranna turvallisuutta.

Kuvien käyttö

Kuvien hyödyntämistä oppimisessa tarkastellaan tässä osiossa kolmen teeman kautta: **oppimisen välineenä, ymmärtämisen tukena ja osallisuuden sekä moninaisuuden tukena.** Jokaisesta teemasta on myös oma harjoitteensa tieto-osion jälkeen.

Kuvat oppimisen välineenä

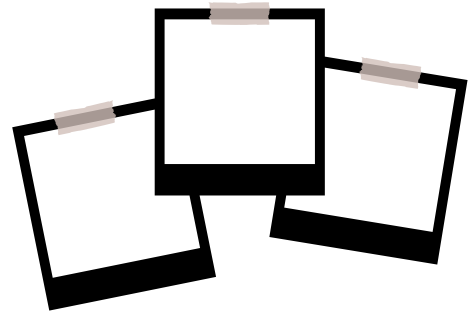
Kuvat tarjoavat oppijoille keinon jäsentää, käsitellä ja ilmaista oppimaansa tavalla, joka ei perustu pelkästään tekstiin tai puheeseen. Visuaaliset menetelmät auttavat tekemään abstrakteista käsitteistä konkreettisempia ja tukevat erityisesti oppilaita, joille kuvallinen ajattelu on luontevaa.

Kuvallinen työskentely voi myös toimia tunteiden, kokemusten ja oivallusten reflektoinnin välineenä sekä vahvistaa kriittistä ajattelua, kun kuvia tulkitaan eri näkökulmista.

Harjoitus: Kolmen tavan kuvasarja

Tavoite: Oppilas jäsentää oppimansa visuaalisesti kolmella eri tavalla.

1. Valitse oppiaineen aihe (esim. fotosynteesi, keskiajan elämä, Suomen hallintorakenne).
2. Oppilas tuottaa aiheen pohjalta kolme erilaista kuvaa:
  - a. Miellekarttakuva, käsitekartta tai tilannekaavio.
  - b. Reflektiokuva: miltä oppiminen tai aihe "tuntuu", esim. väreillä tai symboleilla.
  - c. Analyysikuva: oppilas valitsee yhden valokuvan, taideteoksen tai uutiskuvan ja tulkitsee, miten se liittyy aiheeseen.
3. Lopuksi oppilas esittelee lyhyesti, mitä jokainen kuva kertoo aiheesta eri näkökulmista.

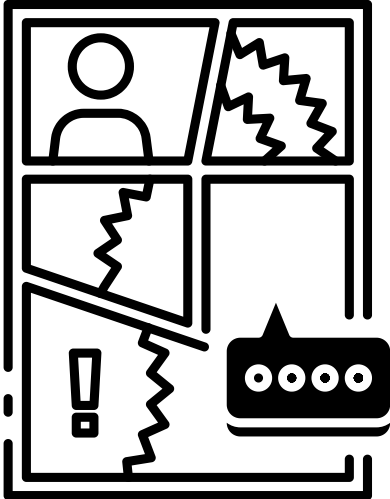

Kuvien käyttö

Kuvien käyttö ymmärtämisen tukena

Kuvat toimivat tehokkaina ymmärtämisen ja muistamisen apuvälineinä, koska ne jäsentävät tietoa visuaalisesti ja auttavat oppilasta rakentamaan kokonaisuuksia. Kuvien avulla monimutkaiset käsitteet voidaan pilkkoa selkeisiin osiin, ja visuaaliset tarinat tai sarjakuvat tukevat syvempää ymmärrystä sekä luovuutta. Kuvalliset muistiinpanot auttavat oppilasta yhdistämään tekstiä, kuvia ja symboleja tavalla, joka tekee sisällöstä mielekkäämpää ja helpommin mieleenjäävää.

Harjoitus: Sarjakuvana selitetty ilmiö

Tavoite: Oppilas esittää vaikean käsitteen tai prosessin visuaalisena tarinana.

Valitse oppiaineen keskeinen ilmiö (esim. veden kierto, verbien taivutus).

Oppilas tekee siitä 4–6 ruudun sarjakuvan, jossa ilmenee kuvien lisäksi:

-ilmiön vaiheet tai osat, symboleita, ikoneita tai lauseita selittämässä ilmiötä

Lopuksi sarjakuvat voidaan asettaa seinälle ja oppilaat kiertävät "galleriassa" lukemassa toisten teoksia.

Kuvien käyttö

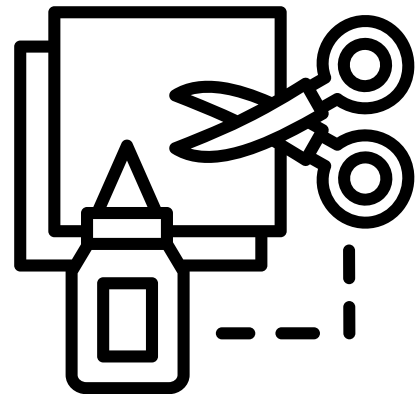
Kuvien käyttö osallisuuden ja moninaisuuden tukena

Kuvat tarjoavat turvallisen ja moniaistisen väylän tuoda näkyväksi omaa identiteettiä, kulttuuria ja kokemuksia. Visuaaliset menetelmät voivat vahvistaa oppilaan osallisuuden tunnetta, kun hän saa ilmaista itseään tavoilla, jotka eivät vaadi vahvaa kirjallista tai suullista osaamista. Yhteisölliset taideprojektit puolestaan korostavat ryhmän arvoja, moninaisuutta ja yhteistyötä – kaikki ovat tekijöitä, jotka vahvistavat koulun kulttuuria ja luokan yhteishenkeä.

Harjoitus: Minun karttani - identiteetin visuaalinen esitys

Tavoite: Oppilas tuo näkyväksi omaa taustaansa ja identiteettiään.

1. Anna jokaiselle oppilaalle tyhjä "kartta" (sydämen muoto, ympyrä jne.).
2. Oppilas täyttää kartan:
  - a. väreillä, pienillä kuvasanoilla, piirretyillä esineillä tai symboleilla, jotka kuvaavat hänelle tärkeitä asioita tai liittyvät hänen arkeensa, kulttuuriinsa tai kiinnostuksen kohteisiinsa
3. Lopuksi ryhmä rakentaa kaikista kartoista yhteisen näyttelyn luokan seinälle → syntyy visuaalinen "ryhmän mosaiikki", joka tekee moninaisuuden näkyväksi.

Kädentaidot

Kädentaitojen hyötyjä:

- Parantaa oppilaan hahmotuskykyä. Hienomotoriikka vahvistuu käsin työskennellessä.
- Käsillä tekeminen lisää oikean ja vasemman aivopuoliskon välistä yhteistyötä.
- Tehdessä kummallakin kädellä eri asiaa, aivokurkiaisien toiminta lisääntyy. Samalla kognitiivinen oppiminen paranee.

Oppiainerajat ylittäviä kädentaitoprojekteja, joita voi hyödyntää opetuksessa:

- Oman kirjan tekeminen (kirjoittaminen + kuvittaminen + sidonta)
- Näyttelyn rakentaminen opitusta aiheesta
- Pienoismalli historiallisesta aikakaudesta
- Yritysprojekti: tuoteidea → prototyyppi → esittely

“Kun ihminen osaa tehdä asioita käsillään, hänellä on tunne, että pystyy itse hoitamaan asiat.”

HARJOITUS

Kirjanmerkki

Tehtävä:

Suunnittele ja toteuta oma kirjanmerkki valitsemastasi materiaalista. Yhdistä kirjanmerkkiin opetukseen tai hyvinvointiin liittyvää sisältöä.

Tarvikkeet:

Voit käyttää esim. kartonkia, kangasta, huopaa, lankaa, kierrätysmateriaaleja, tarroja, lehtikuvia, narua, nauhaa jne.

Esimerkkejä opetukseen liittyen:

- **Matematiikka:** Toiselle puolelle kertotaulun muistivinkki, visuaalisia symboleja, kaavoja
- **Hyvinvointi:** Rauhoittava väriteema, kannustava lause, lyhyt hengitysohje (esim. hengitä sisään 4 sekuntia -pidätä - hengitä ulos 4 sekuntia)

Draama, tanssi ja hauskanpito

Draaman, tanssin ja hauskanpidon hyödyntäminen opetuksessa vahvistavat esimerkiksi seuraavia asioita:

Tunnetaitoja

Tunnetaitojen vahvistaminen auttaa oppilasta:

- tunnistamaan omia tunteitaan, kuten jännitystä, iloa ja hämmennystä
- sanoittamaan ja ilmaisemaan tunteitaan rakentavalla tavalla
- säätelemään tunteitaan tilanteen mukaan
- ymmärtämään toisten tunteita ja lisäämään myötätuntoa

Luovat menetelmät auttavat tunneilmaisussa, koska niiden avulla oppilas voi tuoda esiin asioita, joita ei välttämättä olisi helppo pukea sanoiksi.

Kehotietoisuutta

Kehotietoisuutta tukevat harjoitukset auttavat oppilasta:

- kuuntelemaan omaa kehoaan: jännitys, hengitys, vireystila
- huomaamaan tunteiden yhteyden kehollisiin tuntemuksiin
- löytämään itselleen sopivia keinoja rauhoittua tai aktivoitua
- kokemaan onnistumista kehollisen toiminnan kautta ilman suorituspaineita

Kehotietoisuus tarkoittaa kykyä havaita, miltä oma keho tuntuu ja millä tavalla se reagoi erilaisiin tilanteisiin.

Ryhmähenkeä ja osallisuutta

Luova, kehollinen ja vuorovaikutteinen työskentely rakentaa tehokkaasti oppilaiden välistä luottamusta, yhteyttä ja positiivista ryhmädynamiikkaa.

Hyvä ryhmähenki on keskeinen osa oppilaiden hyvinvointia sekä tunne- ja turvataitoja. Turvallinen ja kannatteleva ryhmäilmapiiri tukee oppimista, sosiaalisia taitoja ja luottamusta itseensä sekä toisiin. Luovien menetelmien avulla oppilaat pystyvät osallistumaan ryhmän toimintaan omalla tavallaan, ilman taitovaatimuksia. Tämä lisää oppilaiden hyvinvointia, aktiivisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

HARJOITUS

Hyvinvointia luovuudesta -työpaja oppilaille

Arvioitu kesto kokonaisuudessaan **n. 90 min**

Alkulämmittely ja virittäytyminen (n. 15 min)

- Hauska liikeleikki esim. "peiliharjoitus" pareittain tai "liikeketju" ryhmässä *
- Tanssillinen herättely: yksinkertainen rytmiin perustuva liikesarja musiikin tahtiin **

Draamaharjoitus "Tunnepiiri" (n. 20 min)

- Oppilaat muodostavat piirin. Jokainen saa vuorollaan esittää tunteen (ilme, ele, ääni).
- Muut arvaavat tunteen ja toistavat sen.
- Keskustellaan lyhyesti: miltä tuntui esittää ja tunnistaa tunteita?

Tanssillinen ilmaisuharjoitus (n. 20 min)

- Ohjattu harjoitus, jossa oppilaat liikkuvat musiikin mukana eri tunnetilojen kautta (ilo, jännitys jne.).
- Lopuksi lyhyt reflektio: Mikä tunne tuntui helpolta, mikä haastavalta?

Improvisaatiopelit (n. 20 min)

- Esim. "Kuvitteellinen esine"- oppilas esittää esinettä, muut arvaavat.
- "Kolmen sanan tarina"-ryhmä luo tarinan, jossa jokainen sanoo vuorollaan vain yhden sanan.
- Nauru ja luovuus vapauttavat jännitystä ja vahvistavat yhteyttä.

Loppurentoutus ja palautekierros (n. 15 min)

- Rauhoittava musiikki, kehon skannaus tai hengitysharjoitus
- Lyhyt kierros: Mikä oli päivän paras hetki? Miltä nyt tuntuu?

(*) lapsenoikeuksienviikko.fi/materiaali/toiminnallinen-tehtava-peiliharjoitus/

(**) youtube.com/watch?v=Oav5HkbYfJw

Luova kirjoittaminen ja tarinat

- Jokainen tarvitsee elämässään omasta itsestään kertomisen sekä kirjoittamisen taitoa mm. koulutus- tai työpaikan hakemisessa.
- Autetuksi tuleminen edellyttää taitoa kertoa omasta itsestään.
- Kirjoittamiselle ominaista puhumiseen verrattuna sen hitaus, sillä kirjoittaessa pystyy etenemään omaan tahtiin, saa enemmän aikaa ajatella ja etäisyyttä vaikeisiin aiheisiin.
- Hitaus tekee siitä turvallisen kirjoittajalle.
- Kirjoittaja pystyy korjailemaan tekstiään ja jättämään asioita myös kertomatta.

Kirjoittaessa ihminen...

- kokeilee vaihtoehtoisia näkökulmia
- rakentaa uusia yhteyksiä asioiden välille
- jäsentää kokemuksia symbolien ja metaforien kautta
- harjoittelee luovaa ongelmanratkaisua

Kirjoittaminen kehittää...

- sanavarastoa
- lauserakenteiden hallintaa
- tekstin jäsentämisen taitoja
- kykyä esittää asioita loogisesti
- metakognitiivisia taitoja

Tarinat virikkeenä luovassa kirjoittamisessa

- Kerronta sytyttää ideat: Valmis alku tai juonenkäänteet karkottaa tyhjän paperin kammon ja auttaa laajentamaan ajattelua.
- Kohderyhmä edellä: Valitun tekstipätkän tulee vastata oppilaiden ymmärrystä ja kehitystasoa.
- Yksilölliset tulkinnat: Sisältö herättää tunteita, joita jokainen oppilas peilaa ja tulkitsee oman elämäkokemuksensa kautta.
- Turvallinen etäisyys: Ulkopuolisen tarkastelijan rooli antaa tilaa pohtia asioita objektiivisemmin.
- Ilmaisun rikastaminen ja sanavaraston laajentaminen: Uudet käsitteet ja tarinalliset rakenteet antavat työkaluja omien ajatusten täsmällisempään sanoittamiseen.
- Luova ongelmanratkaisu: Tarinan juonenkäänteet ja haasteet harjoittavat kykyä löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja polkuja.

Tarinoiden hyödyntäminen

- sopivat alkuverryttelyksi mielikuvituksen käyttämiseksi
- valmiita sanoja harjoituksissa mm. helpottamaan tarinoiden keksimistä, luovuuden käyttöä ja itseilmaisua
- voi yhdistää esim. askartelua, piirtämistä, kehon ja liikkeen käyttöä sekä kädentaitoja

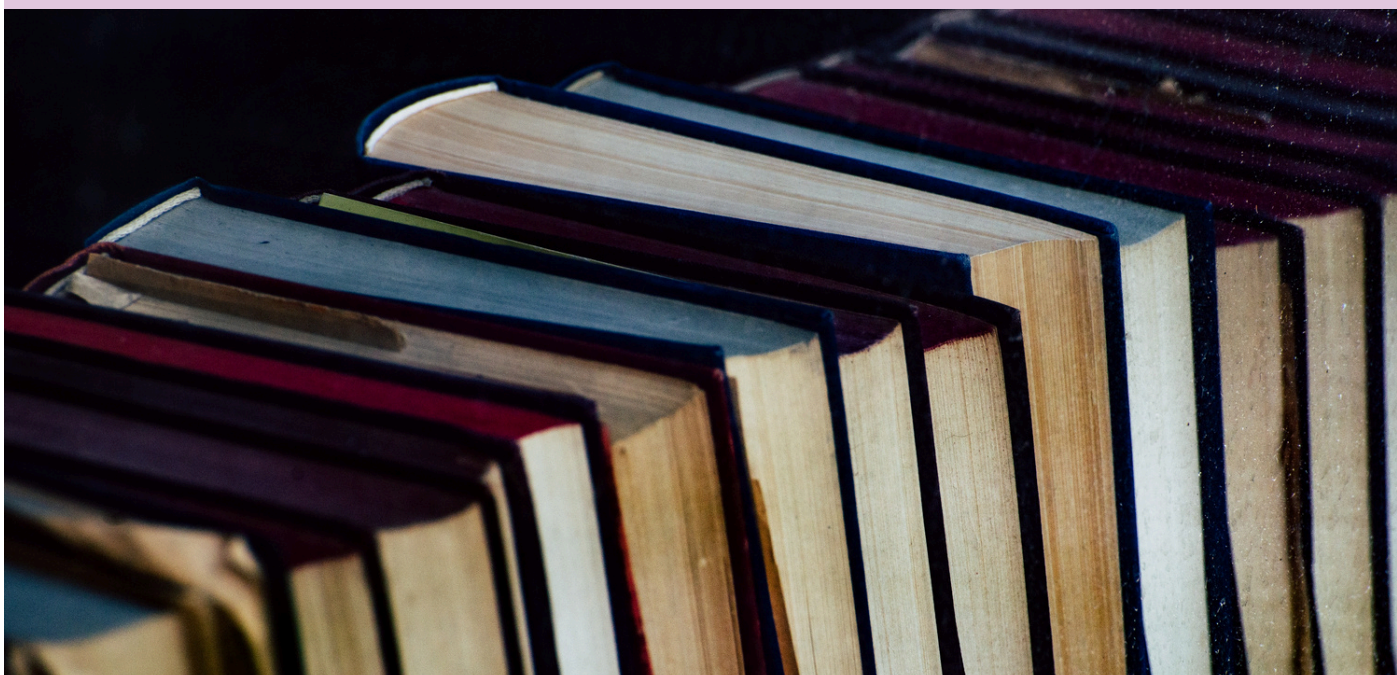

Pohdintatehtävä: Luova kirjoittaminen

1. Millaisia kokemuksia kirjoittaminen voi tuottaa ja mitä se antaa kirjoittajalle itselleen?

2. Miten huomioida opetuksessa se, että kaikille kirjoittaminen ei ole yhtä helppoa?

Voit käydä oman pohdintasi jälkeen lukemassa sivuilta 38 ja 39 työkirjan tekijöiden vinkit näihin kysymyksiin.

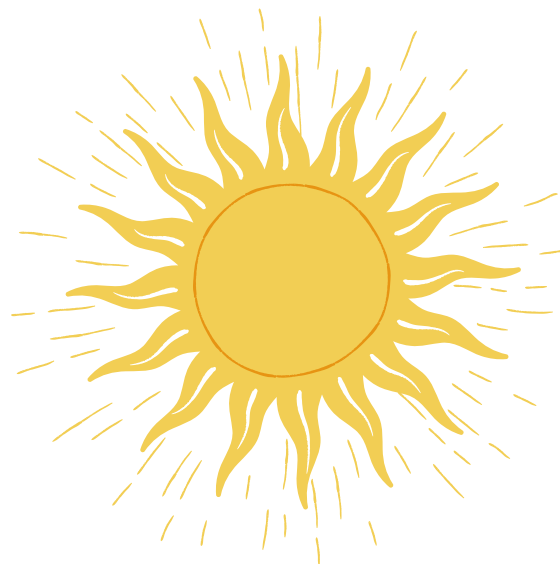

HARJOITUS

Tarinan kirjoittaminen

1. Ajattele oikein kovasti jotain väriä.
2. Keksi tarina, jonka otsikkona on kyseinen väri.
3. Voit kirjoittaa, piirtää, kuvittaa jne. tarinasi.

Keltainen on.....

3. SOVELLA LUOVASTI! - SUUNNITTELE OMA TUOTOS LUOVISTA MENETELMISTÄ OPETUKSEESI

Oman tuotoksen suunnittelupohja

Luovuus on työkalu, jolla teet oppimisesta elämyksellistä. Luovat hetket on suunniteltu paitsi oppijoita varten, myös tukemaan sinun omaa jaksamistasi, vireytystä ja työn iloasi opettajana. Anna itsellesi lupa heittäytyä!

Nimesi: _____

Päivämäärä: _____

Opetettava aihe/mihin sisältöön tai teemaan harjoituksesi liittyy?

_____

Oppilaat/kohderyhmä (Miten huomioit ryhmän erityispiirteet ja moninaisuuden?):

_____

_____

_____

Oman tuotoksen suunnittelupohja:

Vaihe 1: Luovan harjoituksen tavoite

Luo harjoitukselle turvalliset raamit. Kun oppijat tietävät tavoitteen ja kokevat tilan sallivaksi, he uskaltavat yrittää.

Tavoitteet: (Mitä tavoitetta/tavoitteita haluat harjoituksellasi edistää?)

oppiminen (sisällön omaksuminen)

keskittyminen (rauhottuminen)

hyvinvointi (ilo ja rentous)

yhteisöllisyys (ryhmähenki)

itsetuntemus (vahvuuksien tunnistaminen)

jotain muuta, mitä? _____

Aloituksen sanoitus: (Luonnostele tähän, miten poistat suorituspaineeet. Esim: "Tänään tutkimme aihetta itse tekemällä. Tarkoitus ei ole saada valmista tai täysin oikein, vaan kokeilla, tutkia ja huomata uusia asioita.")

Oman tuotoksen suunnittelupohja:

Vaihe 2: Valinta ja valmistelu

Valitse menetelmä, joka herättää uteliaisuuden ja palvelee oppimistavoitetta.
Pohdi valintaasi näiden kautta:

Innostus: Mikä menetelmä saisi ryhmän aktivoitumaan juuri tänään?

Tavoitteellisuus: Miten menetelmä syventää aiheen ymmärtämistä?

Resurssit: Mitä tarvitaan toteutuksessa (mm. tila, välineet, aika, materiaalit)?

Valitse sopivin menetelmä/menetelmät (Luovien menetelmien aarrearkku):

- musiikki ja ääni (esim. rytmit, taustamusiikki, oppilaulut)
- kuvien käyttö (esim. visuaaliset muistiinpanot, miellekartat, kuvat)
- draama, tanssi ja hauskanpito (esim. patsaat, roolileikit, impro)
- luonto ja aistit (esim. havainnointi, moniaistiset rastit)
- kädentaidot (esim. rakentaminen, kirjanmerkit, muotoilu)
- luova kirjoittaminen ja tarinat (esim. tarinan jatkaminen, kirjoitusvirikkeet)
- muu luova menetelmä: _____

Oman tuotoksen suunnittelupohja:

Vaihe 3: Toteutussuunnitelma

Kirjoita, piirrä tai työstä jollain luovalla tavalla tähän toteutussuunnitelmasi.

Oman tuotoksen suunnittelupohja:

Vaihe 4: Toteutus ja reflektio

Muistilista toteutukseen:

- Ole tilan ja turvallisuuden luoja: Anna ohjeet rauhallisesti ja vaiheittain.
- Näytä mallia itse: Aloita ensimmäinen liike, lause tai piirros itse – se laskee muiden kynnystä.
- Ole joustava: Jos suunnitelma ei näytä toimivan sellaisenaan, uskalla muuttaa suunnitelmaa lennosta.
- Luovuus vaatii rohkeutta: Luovuuteen kuuluu epävarmuuden sietokyky ja rohkeus päästää irti varmuudesta sekä riskien ottaminen

Opettajan havaintovihko (täytä toteutuksen jälkeen):

Miten ohjeet otettiin vastaan? Oliko jotain tarkennettavaa?

Miten ryhmän moninaisuus näkyi toteutuksessa? Kuka tarvitsi tukea, kuka loisti?

Mitä muokkasit lennossa ja millaisia oivalluksia syntyi?

Mikä oli päivän onnistunein kohtaaminen tai hetki?

Miten tämä luova hetki vaikutti omaan vireystilaasi opettajana?

Pohdintatehtävien vastauksia työkirjan tekijöiltä: Sivu 9

Kysymys: Luokkaan on saapunut oppilas, joka ei ymmärrä, eikä puhu suomea. Tulkkausapua ei ole saatavilla. Miten toimit, jotta ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen helpottuisivat?

Löydät vastaukset kuvan alta olevasta laatikosta.

- ✓ Kuvien ja kuvakansioiden käyttö (työkirjan s. 20-22 voit lukea tästä lisää)
- ✓ Kielellisesti tuettu opetus (esim. Kielestä koppi-oppimateriaali) *
- ✓ Kehonkielen hyödyntäminen (esim. Teacher Toolkit: Nonverbal Signs) **
- ✓ Tekoälyn käyttö käännös- ja tulkkausapuna
- ✓ Aktiviteetit, jotka eivät vaadi yhteistä kieltä (esim. Papunet) ***

(*) sites.utu.fi/minasta-ja-kielesta-kiinni/wp-content/uploads/sites/179/2021/02/Kielestä-koppi-oppimateriaali.pdf

(**) youtube.com/watch?v=Z15df-d-MSs

(***) papunet.net/materiaalit

Kysymys: Luokassa on oppilaita, joilla on vaikeuksia ymmärtää asiasisältöjä pelkän tekstin lukemisen perusteella. Miten toimit heidän auttamisekseen?

Löydät vastaukset kuvan alta olevasta laatikosta.

- ✓ Draama opetusmenetelmänä (työkirjan s. 25-26 voit lukea tästä lisää)
- ✓ Kuvien käyttö (työkirjan s. 20-22 voit lukea tästä lisää)
- ✓ Selkokielen tai selkeän kielen käyttäminen (esim. Selkokeskus) *

(*) selkokeskus.fi/selkokieli/

Pohdintatehtävien vastauksia työkirjan tekijöiltä: Sivu 29

Kysymys: Millaisia kokemuksia kirjoittaminen voi tuottaa ja mitä se antaa kirjoittajalle itselleen?

Jäsennys ja selkeys

Kirjoittaminen voi auttaa löytämään monimutkaisista asioista punaisen langan, kun asioita ei tarvitse pyörittää vain omassa mielessä. Tämä vähentää kognitiivista kuormaa.

Itsetuntemuksen syveneminen

Kirjoittaessaan ihminen joutuu kohtaamaan omat arvonsa, pelkonsa ja toiveensa. Se voi tuottaa uusia oivalluksia omista ajatuksista. Paperille voi olla myös helpompi ääneen lausumisen sijaan kirjoittaa omia ajatuksiaan ja olla rehellinen siitä, mitä ja miten asioita kokee.

Mielenhyvinvointia lisäävä vaikutus

Kirjoittaminen voi tarjota keinon vaikeiden kokemusten ja tunteiden käsittelemiseen. Tunteiden sanoittaminen laskee stressitasoa. Kirjoittaessa vaikeasta asiasta kolmannessa persoonassa, saa asiaan uuden objektiivisemmän näkökulman.

Luovuuden ja "flow-tilan" kokemukset

Kirjoittaminen voi viedä mennessään ajantajun. Oikean sanan löytäminen tai tarinan keksiminen voivat tuottaa onnistumisen kokemuksia. Kirjoittaminen antaa vapauden leikkiä "mitä jos"-ajatuksilla ilman rajoja.

Pohdintatehtävien vastauksia työkirjan tekijöiltä: Sivu 29

Kysymys: Miten huomioida opetuksessa se, että kaikille kirjoittaminen ei ole yhtä helppoa?

Vaihtoehtoiset tavat kynnyksen madaltamiseen

Sanelu ja puhe-tekstiksi-työkalut:

Oppilas voi kertoa asiansa ääneen, jolloin teknologia hoitaa kirjoittamisen.

Miellekartat ja visuaalisuus:

Kokonaisten lauseiden sijaan oppilas voi vastata myös piirtämällä, kaavioilla tai avainsanoilla.

Pienestä aloittaminen: Oppilas voi aloittaa yhdestä virkkeestä, kuvatekstistä tai listasta esim. esseen sijaan.

Rakenteiden ja apukysymysten tarjoaminen

Lauseenaloitukset: Oppilaalle voi antaa valmiiksi ehdotuksia aloituksesta esim. "Mielestäni tämä johtuu siitä, että..."

Valmiit rungot: Tekstipohja, jossa on otsikot ja apukysymykset, voi auttaa oppilasta tekstin kirjoittamisessa.

Kirjoitusapurit: Kuvakortit tai sanalistat voivat antaa inspiraatiota.

Teknologian ja työkalujen hyödyntäminen

Oikolukuohjelmat: Vähentävät pelkoa oikeinkirjoitusvirheistä.

Tekoäly sparraajana: Oppilas voi ideoida aihetta tekoälyn avulla esim. tekoäly voi auttaa jäsentämään ajatukset rungoksi, jota oppilas pääsee itse täydentämään.

Canvas-työympäristö: Canvas-työtilassa voi yhdessä muokata tekstiä reaaliajassa, hioa rakenteita ja tehdä kirjoitusprosessista vuorovaikutteisen.

Palautteen painopisteen muuttaminen

Sisältö edellä: Palautetta kannattaa antaa ensisijaisesti oivalluksista, ei pienistä virheistä, kuten pilkkuvirheistä.

Vertaistuki: Kirjoittaminen pareittain tai pienryhmissä poistaa oppilaan painetta ja tekee tekstin tuottamisesta sosiaalisen tapahtuman.

LÄHTEET

Anttila, S. & Hietapakka, K. (1999). Musiikki työvälineenä kokonaisvaltaisessa opetuksessa. [Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto] (jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/10731/1/santtila.pdf)

Haapa-aho, T. (2024). Opettajien kokemuksia draaman käytöstä opetuksessa. [Pro gradu-tutkielma, Turun yliopisto] (utupub.fi/bitstream/handle/10024/178073/Pro%20gradu%20-tutkielma%20Haapa-aho%20Tiina.pdf;jsessionid=29C021919BED231730307A6FC1D4D864?sequence=1)

Hakosalo, O., Heikkinen, J., Kytölä, L., Naamanka, L., Piirainen, M., Ronkainen, L., Sassali, S. S., Tiuranniemi, S. & Vuorjoki, V. (2025). Tanssi ja musiikki sosiaalisen osallisuuden ja toimijuuden lähteenä-Työkälypakki. Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja 137/2025. (theseus.fi/bitstream/handle/10024/902571/Oamk_Journal_137_2025.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Kaasinen, A. & Myllyniemi, U. (toim.). (2023). Ulkona opettamisen käsikirja. PS-kustannus: Jyväskylä.

Karjalainen, A.L. (toim.). (2019). Luovan toiminnan työtavat. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kinossalo, M. (2020). Tarinan voima opetuksessa. PS-kustannus: Jyväskylä.

Korhonen, T. & Kangas, K. (toim.). (2020). Keksimisen pedagogiikka. PS-kustannus: Jyväskylä.

Kovanen, M. & Valkonen, P. (2012). Käsityön taito: ideoita tekstiilityön, teknisen työn ja askartelun tekniikoin. PS-kustannus: Jyväskylä.

Opetushallitus. (27.3.2026). Omat kuvakulttuurit ja visuaalinen kulttuurikasvatus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/omat-kuvakulttuurit-ja-visuaalinen-kulttuurikasvatus>

Tässä työkirjassa on käytetty Gemini-, Copilot ja Notebook LM-tekoälysovelluksia harjoitusten ohjeistusten muokkaamisessa ymmärrettäviksi, tekstin kieliasun muokkaamisessa ja tekstin sujuvoittamisessa (käytetty 26.3.2026).

KIITOKSET

Kiitos, että olet pysähtynyt tämän työkirjan äärelle ja antanut aikaasi luoville menetelmille ja sen pohtimiselle, miten voit rikastaa niillä omaa opetustasi.

Toivomme, että työkirjan materiaalit ovat tarjonneet uusia näkökulmia, inspiraatiota, käytännönläheisiä vinkkejä sekä pieniä oivalluksia, joita voit hyödyntää työssäsi ja jakaa työyhteisössäsi.

Toivomme sinulle tulevaisuudessa inspiroivia, elämyksellisiä ja hauskoja hetkiä luovien menetelmien parissa!

JOPE-hanketiimi

Euroopan unionin
osarahoittama

Elinvoimakeskus

DIAK

OULU